

BINK EN UNIVERSITEIT UTRECHT VINDEN DE SAMENWERKING

Wetenschappelijk professionaliseren

Kinderopvangorganisatie Bink en het departement Educatie en Pedagogiek van de Universiteit Utrecht zijn een structurele samenwerking aangegaan. Het doel is tweezijdig en tweeledig: gezamenlijk doen zij onderzoek naar de effectiviteit en werkbaarheid van het pedagogisch programma 'Spelend ontwikkelen' en gezamenlijk werken ze aan de professionalisering van medewerkers in de kinderopvang en (student)onderzoekers van de universiteit. | Wilma Schepers

Je kunt nog zo'n mooi programma voor het werken met jonge kinderen hebben, het succes ervan staat of valt met de professionaliteit van de pedagogisch medewerkers die het programma gebruiken en toepassen. Dat betekent dat de medewerkers goed geschoold moeten zijn.

Een eenmalige cursus in het gebruik van een methodiek zet doorgaans niet zoveel zoden aan de dijk. Het goed toepassen van een methodiek vraagt van medewerkers dat zij begrijpen waarom de methodiek op een bepaalde manier is vormgegeven. Hebben zij inzicht in wat bepaalde activiteiten bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen? En ze moeten de vaardigheden beheersen om kinderen in die activiteiten te begeleiden.

Om zich die professionaliteit eigen te kunnen maken, moeten medewerkers veel kunnen oefenen in de praktijk en – het allerbelangrijkst – moeten zij daarbij begeleid en

gecoacht worden. Wetenschappelijk onderzoek geeft duidelijke indicaties dat zorgvuldige begeleiding en coaching de meest effectieve methode is voor de implementatie van een pedagogisch programma en voor de professionalisering van pedagogisch begeleiders van jonge kinderen.

Over de vloer

Tegen deze achtergrond hebben Bink (kinderopvangorganisatie in Hilversum en Soest) en het departement Educatie en Pedagogiek van de Universiteit Utrecht samenwerking gezocht. In dit artikel vertellen bestuurder Monique Wittebol en onderzoeker Pauline Slot over de achtergrond, aanleiding en vorm van hun samenwerking.

De samenwerking tussen kinderopvangorganisatie en de Utrechtse universiteit is langs twee routes aangevlogen. De onderzoekers van Paul Leseman, hoogleraar aan

>

➤ het departement Educatie en Pedagogiek in Utrecht, kwamen al langer bij Bink over de vloer. Onderzoekers en studenten kregen bij Bink de ruimte om gegevens te verzamelen door kinderen te observeren en medewerkers te bevragen, bijvoorbeeld voor het CARE-project.' Tegelijkertijd was Bink bezig met het ontwikkelen van een eigen pedagogische methode om de ontwikkeling van peuters te stimuleren. Bink zocht ondersteuning bij het implementeren van deze methode.

Monique Wittebol: 'Afgelopen jaren hebben we binnen Bink het programma "Spelend ontwikkelen" ontwikkeld. Het programma omvat reeksen van goed uitgedachte en samenhangende activiteiten die pm'ers dagelijks gebruiken in hun werk met de kinderen. Deze activiteiten worden volgens een vaststaand ritme aangeboden in kleine groepen kinderen van 2 tot 3 en 3 tot 4 jaar. Het doel van dit programma is dat peuters in onze kinderdagverblijven een ruim aanbod krijgen van ontwikkelingsgerichte spelactiviteiten, afgestemd op hun leeftijd en op alle ontwikkelingsgebieden.'

'Binnen de oorspronkelijke opzet en structuur van het programma hadden de

pedagogisch medewerkers relatief veel vrijheid om eigen activiteiten te kiezen en deze naar eigen inzicht uit te voeren. Na enige tijd bleek dat de kwaliteit van uitvoering van het programma op de verschillende vestigingen flinke verschillen liet zien. Dat was niet de bedoeling. We wilden op alle dagverblijven eenzelfde hoog kwaliteitsniveau. Mijn vraag was hoe we dat voor elkaar konden krijgen, hoe we de pm'ers zo kunnen begeleiden en aansturen dat we onze ambitie waar zouden kunnen maken.'

'Kortom, ik wilde feedback op de manier waarop wij het aanpakten. Ik heb toen de twee hoogleraren die zich bezighouden met de ontwikkeling van jonge kinderen in de kinderopvang en in de peuterspeelzalen – Ruben Fukkink en Paul Leseman – gevraagd om ons te helpen. Gedurende anderhalf jaar hebben we samen het programma verder ontwikkeld en nagedacht over de implementatie.'

'In dit proces heb ik met name de vraag op tafel gelegd hoe we moeten omgaan met het spanningsveld tussen enerzijds kindvolgend werken – wat hoog in ons vaandel staat – en anderzijds gestructureerd en programmatisch werken. Ook is er een spanningsveld tussen de verwach-

ting dat onze medewerkers in alle groepen gelijke kwaliteit leveren en hun professionele autonomie. Hoe vind je daar het juiste evenwicht in?'

'Al werkend kwam bij mij de vraag op hoe we konden evalueren of we op de goede weg zaten. Dan ligt het voor de hand effectmetingen te doen. We hebben toen gekozen met de Universiteit van Utrecht het traject te vervolgen. De methode om kwaliteit te beoordelen die Paul Leseman en zijn onderzoekers gebruiken (de CLASS-observatieschalen) sprak ons namelijk meer aan dan de methode waar Ruben Fukkink mee werkt (de NCKO-schalen).'

'We zijn allemaal enthousiast over deze samenwerking. Vanuit Bink is het belang evident: we worden goed begeleid in ons proces en we leren van de systematische begeleiding en het onderzoek naar het effect van wat we doen. Het idee om de samenwerking te formaliseren en elkaar op die manier wederzijds te kunnen versterken, sprak dan ook meteen aan.'

Contact met de praktijk

Het is duidelijk wat deze samenwerking voor Bink kan betekenen. Wat is het belang van jullie vakgroep, Pauline? Wat hebben jullie te winnen bij zo'n vaste relatie?

Pauline Slot: 'De samenwerking in verschillende projecten is ook ons heel goed bevallen. Wij leiden pedagogen en toekomstige onderzoekers op. Voor hun opleiding is contact met de praktijk van groot belang. Bink is in het onderzoek in het kader van het CARE-project als *best practice* uit de bus gekomen. De pedagogische kwaliteit bij Bink is hoog en er wordt veel aandacht besteed aan de opleiding en kwaliteit van de medewerkers.' Monique Wittebol: 'Het programma Spelend ontwikkelen blijft in beweging. We evalueren na elk thema met pedagogisch medewerkers, vestigingsmanagers

Pauline Slot, Paul Leseman, Monique Wittebol

moeten zijn voor kinderen, maar hoe werkt dit in de dagelijkse praktijk? Bij Bink krijgen we veel mogelijkheden om dit te onderzoeken en dat is van grote waarde voor ons onderzoekswerk en het leerproces van onze studenten.'

'Wat ik heel waardevol vind aan de vaste samenwerking is dat we elkaar inmiddels goed kennen en weten dat we vanuit eenzelfde visie op ontwikkeling van kinderen ons werk doen. We delen de visie dat kinderopvang een toegevoegde waarde kan hebben voor kinderen, mits deze van goede kwaliteit is. Daarnaast delen we de visie dat als je kwaliteit belangrijk vindt, je in de professionalisering van medewerkers moet blijven investeren. Dan is het bijna logisch dat de vragen waar onze wetenschappelijke nieuwsgierigheid naar uitgaat ook de vragen zijn waar de professionals van Bink een antwoord op willen hebben. In die wisselwerking enthousiasmeren en inspireren we elkaar.'

Wat merken pedagogisch medewerkers en leidinggevend in de praktijk van jullie aanwezigheid? Wat gebeurt er precies, in de voorbereidingen, de overleggen en op de werkvloer? Monique Wittebol: 'Het programma Spelend ontwikkelen blijft in beweging. We evalueren na elk thema met pedagogisch medewerkers, vestigingsmanagers

en pedagogen hoe het uitgevoerde programmadeel werkte in de praktijk. Als die feedback daar aanleiding toe geeft, stellen we de inhoud of de organisatie van de uitvoering van het volgende programmadeel bij. Ondertussen onderzoeken Paul en Pauline welk effect het heeft op de kwaliteit van het werk met de kinderen.'

Pauline Slot: 'Onze focus is erop gericht te onderzoeken hoe de methode wordt geïmplementeerd. Een methode op zichzelf zegt niet zoveel. Het gaat erom dat medewerkers de activiteiten daadwerkelijk gebruiken en of ze de activiteiten op het goede moment inzetten en daarbij aansluiten bij de beleving van de kinderen.'

'Dit vraagt om observatie van wat medewerkers doen, feedback geven en coachen. Hier zorgen de vestigingsmanagers voor, die hebben de pedagogische coaching in hun takenpakket. Wij doen ondertussen kwalitatief onderzoek naar de implementatie met behulp van deels gestandaardiseerde en deels open interviews met pedagogisch medewerkers. Het doel is het programma te verbeteren en medewerkers te kunnen ondersteunen bij de uitvoering van het programma.' 'We zijn gestart met in alle groepen een meting uit te voeren. Daarbij gebruiken we het

observatie-instrument CLASS. De uitkomsten doen een uitspraak over de kwaliteit van de emotionele en de educatieve interactie van pm'ers met de kinderen in hun dagelijkse praktijk. Daarnaast verzamelen we gegevens over kenmerken van pm'ers en over de feitelijke activiteiten op de groep. Deze gegevens geven samen met een vervolgmeting een indicatie van het effect van het programma en de implementatie daarvan.'

Het lijkt me een intensief programma, voor de staf en voor de medewerkers. Hoe ervaren medewerkers het dat ze zo intensief gevolgd en "bestudeerd" worden?

Monique Wittebol: 'Dit programma is een hele uitdaging. Het vraagt veel tijd en inzet, en dus ook geld. Dat was een belangrijke reden om het proces zo nauwgezet te monitoren. Met behulp van de onderzoeksgegevens kunnen we volgen of we op de goede weg zijn en steeds verbeteren. Ondertussen vindt iedereen het heel inspirerend en motiverend om mee te doen. Gelukkig maar, want het is soms een ingewikkelde klus. Hoe doe je dat in je groep, met je team, afwisselend in kleine groepjes kinderen aan een activiteit werken? Hoe krijg je dat organisatorisch rond? Het is een behoorlijke puzzel om de activiteiten in het dagritme in te passen, en dat elke dag weer.'

CLASS is een internationaal veel gebruikt observatie-instrument om de kwaliteit van interacties te beoordelen. CLASS voor peuters is op verschillende punten vergelijkbaar met de NCKO-schalen, maar biedt meer mogelijkheden om de educatieve kwaliteit te beoordelen. CLASS wordt gebruikt om de emotionele en educatieve proceskwaliteit in kaart te brengen.

Bij emotionele kwaliteit gaat het om aspecten als een positieve sfeer in de groep, een positieve en affectieve band tussen de pedagogisch medewerker en de kinderen, de mate waarin de pedagogisch medewerker sensitief en responsief reageert op kinderen en in hoeverre de pedagogisch medewerker kindvolgend te werk gaat.

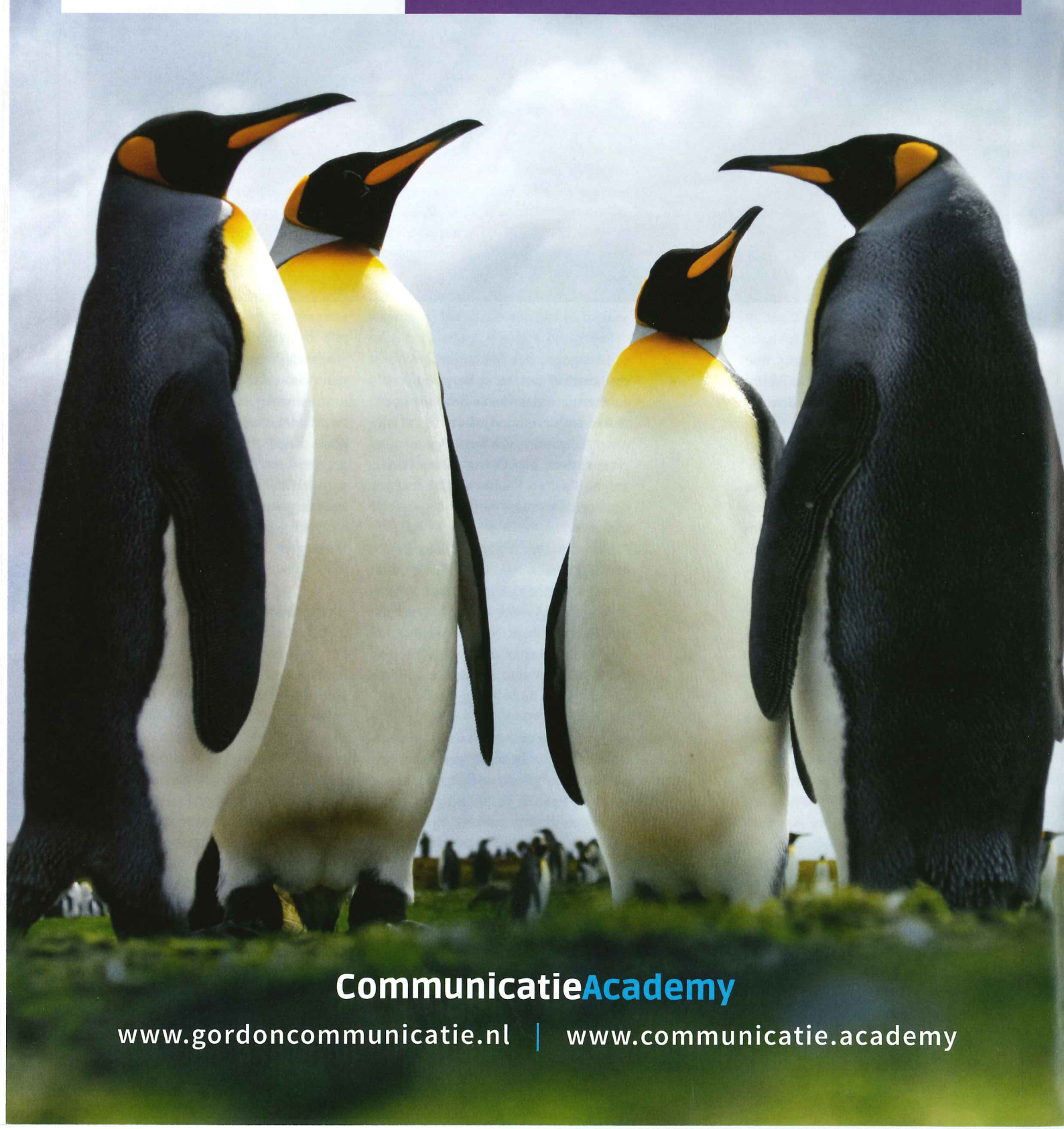
Onder educatieve kwaliteit wordt verstaan het actief faciliteren en begeleiden van de cognitieve en taalontwikkeling van kinderen. Dit kan door activiteiten aan te bieden die taalrijk zijn en aansluiten bij hun belevingswereld, waarin kinderen uitgedaagd worden om verbanden te leggen en na te denken en waarin ze individuele feedback krijgen die ze in staat stelt een stapje verder te komen in hun ontwikkeling.

net

thomas gordon®
communicatie
trainingen

Gecertificeerde Opleidingen

- ✓ TOP Class Communicatie Vaardigheden
- ✓ Gordon® Communicatie Trainer

CommunicatieAcademy

www.gordoncommunicatie.nl | www.communicatie.academy

PROFESSIONALISERING

'Echt geweldig vind ik het als pedagogisch medewerkers vertellen dat zij het programma voor zichzelf ook heel waardevol vinden.'

> 'Echt geweldig vind ik het als pm's vertellen dat zij het programma voor zichzelf ook heel waardevol vinden. Ze krijgen nieuwe kennis aangereikt en ze leren nieuwe vaardigheden. De uitgewerkte activiteiten van het programma geven hen houvast, waardoor ze zich competent en vaardiger voelen. Ze merken dat de kinderen er blij van worden en graag meedoen en ze ervaren dat ze in het gesprek met ouders met meer enthousiasme vertellen over wat de kinderen die dag gedaan hebben. Dit alles maakt dat ze zich serieuzer genomen voelen in hun beroep en dat alleen al motiveert hen om te professionaliseren. Als er straks dan ook nog uit de metingen komt dat de kwaliteit van hun handelen zich positief ontwikkelt, dan weten we allemaal dat we op de goede weg zitten.'

Persoonlijke groei

Pauline Slot: 'De laatste jaren groeit de aandacht voor het idee dat professionalisering een continu proces is van observeren, reflecteren en coaching. Het is voor medewerkers een proces van persoonlijke groei, waarin hun inzicht verdiept en hun vaardigheden steviger worden. Maar ik kan me ook voorstellen dat ze het spannend vinden om zo in de aandacht te staan.'

'Omdat Bink het activiteitenprogramma zelf ontwikkeld heeft, is het helemaal interessant om te onderzoeken hoe het werkt in de praktijk en om daar de pedagogisch medewerkers bij te betrekken. Daarom vragen we de pm's in het onderzoek hoe ze het programma ervaren. Wat vinden zij positief, waarover zijn ze minder positief, kunnen ze verbeterpunten aangeven? Ik neem ook vragen op naar de samenwerking binnen het team. Ik stel me voor dat als er in de organisatie een nieuwe werkwijze ontwikkeld wordt, wederzijdse ondersteuning in het team heel belangrijk kan zijn. Praten medewerkers met elkaar, zoeken ze steun bij elkaar, ook buiten de geregleerde evaluatiemomenten? Kortom, wordt het proces door het team gedragen?'

'Ik wil ook heel graag weten of de methode individuele pm's de ruimte biedt om het programma naar eigen inzicht te veranderen. Of zij de vrijheid voelen en durven nemen om een activiteit aan te passen aan de vragen en interesses van het groepje kinderen waar zij mee aan het werk zijn. Kunnen ze zich de activiteiten eigen maken? Lukt het hen om het thema van de geprogrammeerde activiteiten te verbreden naar andere momenten van de dag?'

'Het is heel simpel, als er een activiteit rond kleurbeleving op het programma staat, kun je ook tijdens de lunch iets met kleuren doen. Het is helemaal niet zo ingewikkeld om een spelletje te bedenken rond de kleuren van de bordjes en de bekken, maar gebeurt het ook? Het gaat er uiteindelijk om of de educatieve thema's ook voor de pm's gaan leven, waardoor het eigenlijk vanzelfsprekend wordt om van elke interactie een voor het kind betekenisvolle interactie te maken.'

Erkend vve-programma

Bink ontwikkelt de methode Spelend ontwikkelen voor de peutergroepen van de kinderdagverblijven. Bink heeft ook peuterspeelzalen en voert daar in opdracht van de gemeente Hilversum vve-programma's uit. Waarom gebruikt Bink dit vve-programma niet ook in de dagverblijven, of, waarom ontwikkelt Bink haar eigen programma niet ook voor de peuterspeelzalen?

Monique Wittebol: 'De gemeente wil dat wij met een erkend vve-programma werken in de peuterspeelzalen. Dat is prima, maar in de kinderdagverblijven willen we een programma inzetten dat alle ontwikkelingsgebieden van kinderen bestrijkt. Daarnaast

willen we de activiteiten meer leeftijdsspecifiek aanbieden. Kinderen tussen 2 en 3 jaar zitten in een andere fase dan kinderen tussen 3 en 4 jaar. Zo kunnen we met de activiteiten beter aansluiten op de ontwikkeling van kinderen. Tot slot willen we met kleine groepjes van 4 of 5 kinderen werken, zodat de pedagogisch medewerkers heel direct kunnen aansluiten bij de individuele betrokkenheid en belangstelling van de kinderen.' 'Het is helemaal niet gezegd dat we met ons eigen programma beter scoren in het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen. We denken natuurlijk van wel. Maar uiteindelijk zal het onderzoek dat moeten uitwijzen. Mocht het zo zijn dat "Spelend ontwikkelen" een heel effectief programma is, dan wil ik wel met de gemeente de discussie voeren of we ons programma niet ook in de peuterspeelzalen zouden kunnen gebruiken.'

1. CARE is een gezamenlijk onderzoeksproject van elf universiteiten uit elf Europese landen waaronder Nederland. CARE staat voor Curriculum and Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care en wordt gefinancierd door de Europese Unie. Binnen CARE wordt kennis verzameld over belangrijke thema's binnen de opvang en educatie van jonge kinderen. Deze thema's zijn bijvoorbeeld kwaliteit, curricula, inclusiviteit, bestuurlijk beleid én de individuele, sociale en economische voordelen van voorschoolse voorzieningen voor opvang en educatie. Het CARE-project is in december 2016 afgerond. De resultaten van het project zijn terug te vinden op W: ecce-care.org.